

В. К. Макарович

Закарпатський державний університет

Проблеми формування резерву сумнівних боргів: міжнародний досвід та вітчизняна практика

Нові вимоги до підвищення ефективності обліку і відображення у звітності фінансових і виробничих активів підприємств визначають всебічне осмислення і введення в практику обліку якісно нового об'єкту обліку – резерву сумнівних боргів. Дана категорія певною мірою є новою для господарської практики обліку в Україні, а також мало вивченою і не до кінця розробленою. Але, не дивлячись на це, в реальному житті зустрічатися з нею доводиться все частіше.

На сьогодні, методика і принципи формування резервів сумнівних боргів є об'єктом пильного вивчення економічної науки і практики. Вагомий внесок у розв'язання цієї проблеми зробили такі вітчизняні вчені-економісти як: Костюченко В., Шаповалова Г., Петрик О., Погорелова І., Хомин П., Кисельова О., Іванова В., Карбовник А., Нешкерської Г., В.В. Нарежний та інші вчені. У той же час, у більшості робіт в неповній мірі дається критичний аналіз існуючих теоретико-методологічних основ і практичної багатоаспектності формування резервів сумнівних боргів, недостатня увага приділяється питанням вдосконалення методології та практики їх формування.

Дана доповідь присвячена дослідженню теоретичних питань формування резерву сумнівних боргів стосовно дебіторської заборгованості за реалізовані товари, роботи, послуги.

Основна ціль даної доповіді є теоретичне обґрунтування методів формування резервів сумнівних боргів та відображення їх у звітності .

Доходи від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг визнаються отриманими в момент продажу, незалежно від дати оплати. За тією ж сумою доходів відображається первісна (історична) дебіторська заборгованість. Однак, слід врахувати, що не всі доходи наберуть форму активів, тобто не всі заборгованості перед підприємством будуть погашені. Згідно чого, у випадку виникнення на підприємстві безнадійної заборгованості, вона має бути вирахувана зі складу доходів підприємства. У відповідності до вище наведеного твердження П(С)БО10 „Дебіторська заборгованість” регламентує відображення у звітності поточної дебіторської заборгованості за чистою реалізаційною вартістю.

Чиста реалізаційна вартість – це вартість поточної дебіторської заборгованості за мінусом резерву сумнівних боргів. Такий підхід відповідає одному з основних принципів бухгалтерського обліку – принципу обачності .

Слово “резерв” походить від латинського “reservo” – зберігаю. В узагальненому вигляді резерв являє собою запас будь-чого, що створюється або зберігається до настання певних подій, з якими пов'язана необхідність залучення того, що було зарезервовано.

Резервування майбутніх фінансових результатів – наслідок необхідності забезпечити постійну та безперервну роботу підприємства навіть у випадку виникнення екстремальних ситуацій.

Резерв сумнівних боргів створюється за результатами проведення інвентаризації заборгованості підприємства. Оцінка заборгованості при цьому полягає в прийнятті рішення про те, чи можливо вважати її сумнівною.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку передбачають створення резерву сумнівних боргів на підставі професійної думки керівництва підприємства про питому вагу сумнівних і безнадійних боргів у валовій сумі дебіторської заборгованості минулих років (за методом періодизації дебіторської заборгованості).

Економічний зміст резерву сумнівних боргів, відповідно до національних стандартів, полягає в уточненні дебіторської заборгованості.

Таким чином, резерв сумнівних боргів служить для відображення дебіторської заборгованості в тій сумі, що може бути реально повернена боржниками, тобто є активом підприємства (здатна принести економічні вигоди).

Згідно з П(С)БО10, величина резерву сумнівних боргів визнається одним із трьох способів:

1. Виходячи з платоспроможності окремих дебіторів.
2. На підставі класифікації дебіторської заборгованості.
3. Виходячи із питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації продукції на умовах наступної оплати. .

Метод і терміни нарахування резерву сумнівних боргів підприємство обирає самостійно, як елемент облікової політики.

При всіх способах величина резерву сумнівних боргів визначається як добуток суми дебіторської заборгованості на коефіцієнт сумнівності. Різниця у способах полягає лише у тому, які суми дебіторської заборгованості беруть участь у розрахунку і як визначається коефіцієнт сумнівності.

Кожен із методів відповідно має свої переваги і недоліки. Так, метод оцінки резерву, який ґрунтується на платоспроможності дебіторів, доцільно використовувати тільки для підприємств, які мають обмежене коло постійних покупців, з якими налагоджено довірчі відносини і щодо фінансового стану яких є достовірна інформація. Метод питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації продукції доцільно використовувати на підприємствах, де більшу питому вагу дебіторська заборгованість складає за товари, роботи, послуги. У всіх інших випадках більш застосованим є метод, який ґрунтується на класифікації дебіторської заборгованості.

В П(С)БО10 не визначений точний порядок визнання дебіторської заборгованості сумнівною; відсутній перелік достатніх документів, необхідних для підтвердження фактів сумнівності, безнадійності. Водночас немає вказівки на самостійне визнання підприємством тієї чи іншої заборгованості сумнівною.

Враховуючи викладене, слід зазначити, що операції стосовно нарахування резерву сумнівних боргів і списання сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості, відображається виключно в бухгалтерському обліку (а не податковому) підприємства. При обчисленні оподаткованого прибутку ні нарахований резерв, ні списана безнадійна дебіторська заборгованість до складу валових витрат підприємства не включаються. Так само, як включення на звітну дату показника величини резерву сумнівних боргів в доходи для бухгалтерського обліку не належать до валового доходу підприємств.